

az

ÉDEN

ELVÉN
SZTÉSE

AZ ÉDEN ELVESZTÉSE

A füzet tartalma	oldal
. A bibliai történet szövege	2
. Magyarázatok, értelmezések az elbeszéléshez	5
. A diasorozat képeinek jegyzéke	14
. Kérdések, feladatok	15

A BIBLIAI TÖRTÉNÉT SZÖVEGE

Azon a napon, amikor az Úristen a földet és az eget megalkotta, még nem volt a földön semmiféle vad bozót, és nem nőtt semmiféle mezei növény, mert az Úristen még nem adott esőt a földnek, s nem volt ember sem, hogy a földet művelje. Egyszer pára szállt fel a földről, és megáztatta a föld egész felszínét. Akkor az Úristen megalkotta az embert a föld porából, és orrába lehelte az élet leheletét. Így lett az ember élőlényé.

Az Úristen kertet telepített Édenben, keleten, és oda helyezte az embert, akit teremtett. És az Úristen a földből mindenféle fát sarjasztott, ami tekintetre szép és táplálkozásra alkalmas; azután kisarjasztotta az élet fáját a kert közepén, meg a jó és a rossz tudásának a fáját. Egy Édenben eredő folyó öntözte a kertet, s ott négy ágra szakadt. Az egyiknek a neve: Pison: ez átfolyik Havilla egész földjén, ahol arany található. Ennek az országnak aránya kiváló, van ott még bdellium és onixkö is. A második folyó neve: Gichon, ez öntözi Kus egész földjét. A harmadik folyó neve: Tigris, ez Asszurtól keletre folyik. A negyedik folyó az Eufrátesz.

Az Úristen vette az embert, és Éden kertjébe helyezte, hogy művelje és őrizze. Az Úristen parancsot adott az embernek: "A kert minden fájáról ehetsz. De a jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz."

Azután így szólt az Úristen: "Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hozzá illő." Az Úristen megteremtette még a földből a mező minden állatát s az ég minden madarát. Az emberhez vezette őket, hogy lássa, milyen nevet ad nekik.

Az ember tehát minden állatnak, az ég minden madarának és a mező minden vadjának nevet adott. De a maga számára az ember nem talált segítőtársat, aki hasonló lett volna hozzá. Ezért az Úristen álmot bocsátott az emberre, s amikor elaludt, kivette egyik oldalcsontját, s a helyét hússal töltötte ki.

Azután az Úristen az emberből kivett oldalcsontból megalkotta az asszonyt, és az emberhez vezette. Az ember így szólt: "Ez már csont a csontomból és hús a húsemből. Asszony a neve, mivel a férfiből lett." Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz. Mind az ember, mind az asszony meztelen volt, de nem szégyenkeztek egymás előtt.

A kígyó ravaszabb volt a föld minden állatánál, amit az Úristen teremtett. Ezt mondta az asszonynak: "Valóban mondta Isten, hogy nem ehettek a kert valamennyi fájáról?" Az asszony így válaszolt a kígyónak: "A kert fáinak gyümölcséből ehetünk. Isten csak a kert közepén álló fa gyümölcséről mondta: Ne egyetek belőle, ne érintsetek, nehogy meghaljatok." Erre a kígyó így beszélt az asszonyhoz: "Semmi esetre nem fogtok meghalni. Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, szemetek felnyílik, olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat."

Az asszony látta, hogy a fa élvezhető, tekintetre szép, és csábít a tudás megszerzésére. Vett tehát gyümölcséből, megette, adott férjének, aki vele volt, és az is evett belőle. Erre felnyílt a szemük, észrevették, hogy meztelenek. Fügefa leveleket fűztek össze, és kötényt csináltak maguknak.

Azután meghallották az Úristen lépteit, aki a nappali szellőben a kertben járkált. Az ember és az asszony elrejtöztek az Úristen elől a kert fáinak között. De az Úristen hívta az embert, és így szólt hozzá: "Hol vagy?" Ő így válaszolt: "Hallottam lépteidet a kertben, s féltem, mert meztelen vagyok, tehát elrejtöztem." De ő így szólt: "Ki adta tudodra, hogy meztelen vagy? Ettél a fáról, amelyről megtiltottam, hogy egyél?" Az ember így válaszolt: "Az asszony adott a fáról, akit mellém rendeltél, azért ettem." Az Úristen megkérdezte az asszonyt: "Mit tettél?" Az asszony így felelt: "A kígyó vezetett félre, azért ettem."

Az Úristen így szólt a kígyóhoz: "Mivel ezt titted, átkozott leszel minden állat és a mező minden vadja között. Hasadon csúszol, és a föld porát eszed életed minden napján. Ellenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé. Ő széttiporja fejedet, te meg a sarkát veszed célba." Az asszonyhoz pedig így szólt: "Megsokasítom terhességed kínjait. Fájdalmak közepette szülsz gyermekeidet. Vágyakozni fogsz férjed után, ő azonban uralkodni fog rajtad."

Az embernek ezt mondta: "Mivel hallgattál az asszony szavára, és ettél a fáról, jóllehet megtiltottam, hogy egyél róla, a föld átkozott lesz miattad. Fáradással szerzed meg rajta táplálékodat életed minden napján. Tövis és bojtorjánt terem számodra. A mező fűvét kell enned. Arcod veritékével eszed kenyeredet, amíg vissza nem térsz a földre, amiből letél. Mert por vagy, és a porba térsz vissza."

Az ember Évának nevezte feleségét, mert ő lett minden élő anyja. Az Úristen pedig bőrből ruhát készített az embernek és feleségének, s felöltöztette őket.

Azután így szólt az Úristen: "Lám, az ember olyan lett, mint egy közülünk, ismer jót és rosszat. De nem fogja kinyújtani kezét, hogy az élet fájáról is vegyen, egyék, és örökké éljen!"

Ezért az Úristen eltávolította az Éden kertjéből, hogy művelje a földet, amelyből lett. Amikor az embert elűzte, az Éden kertjétől keletre odaállította a kerubokat és a fenyegető tüzes kardot, hogy őrizték az élet fájához vezető utat.

MAGYARÁZATOK, ÉRTELMEZÉSEK AZ ELBESZÉLÉSHEZ

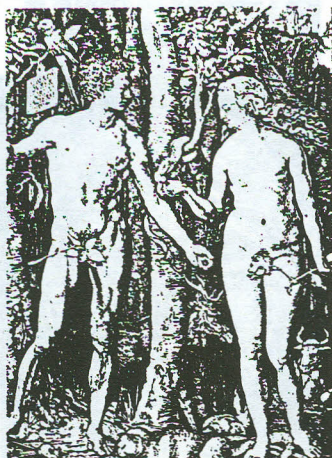

A Biblia kétszer meséli el az ember teremtésének történetét. Először a hatnapos teremtéstörténet keretében, minden részletezés nélkül, másodszer az Éden kertjének ültetéséhez kapcsolva. Bár a Bibliában ez a szöveg a hatnapos teremtéstörténet után következik, eredetét tekintve mégis ez az ősbib. Látszik ez abból is, hogy Isten úgy jelenik meg benne, mint egy szorgos kézműves, aki a száraz földet vízzel elegyíti.

Ádám és Éva
(spanyol falfestmény)

H. Bosch:
Paradicsom

A. Dürer:
Ádám és Éva

Fazekaskorong

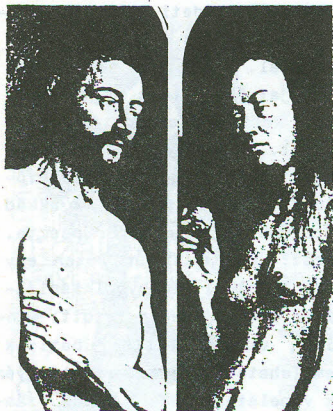
Azt a kifejezést, hogy az ember "por", több mítosz szó szerint érti. Például a Gilgames-eposzban is agyagból formálja meg Aruru az embert. Vajon hogyan került az agyagból formált, teremtett ember képe az irodalomba? Lehetséges, hogy az ősidőkben készített és fönmaradt agyagszobrocskák, agyagálarok és a hozzájuk kapcsolódó rítusok nyomán.

Agyagálarok Hácórból

Vízhordó figura
Mexikóából

H. B. Grien:
Ádám és Éva

Az első ember neve héberül Ádám, azaz "ember". Érdekes, hogy az "adamah" szó annyit tesz: föld. Vagyis az ember: föld. A latin változatban is megvan ez az azonosság: humus - föld, homo - ember. Az első asszony neve Éva. Ez is beszélő név. A héber "havvah" annyit jelent: az élet megújítója, életadó.

Ádám és Éva
(textilkép)

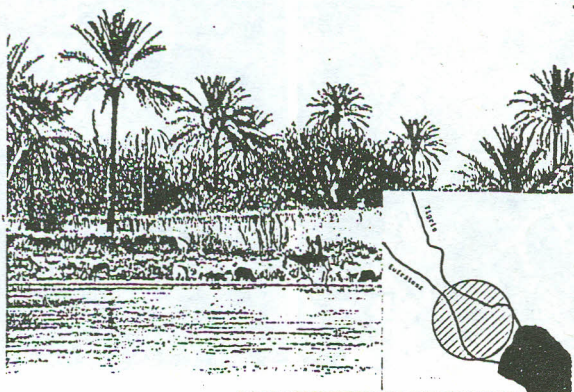

P. Gauguin:
Egzotikus Éva

Mi voltaképpen az Éden? Mi úgy értelmezzük, hogy egy gyönyörű kert. Az eredeti jelentés azonban nem azonos a mi értelmezésünkkel. A bibliai szöveg ezt mondja: "És ültete az Úr Isten egy kertet Édenben, napkelet felől...". Vagyis nem maga a kert az Éden. Éppen ellenkezőleg. A sumér "eden", az akkád "edinnu" azt jelenti: puszta. Azaz: ültete az Úr Isten egy

nagy kertet a pusztában. Ez a kép abból az élményből táplálkozhatott, amelyet a Mezopotámiába vetődő idegen látott: mindenhol csatornák által öntözött, virágzó kertek, oázisok díszlettek. De ahová a vizet nem lehetett elvezetni, ott gyér növényzetű pusztaságok húzódtak végeláthatatlanul. (Ide származik majd Isten az embert.) Az édenbeli kertet az emberek Éden kertjének fogták föl. Jelentésváltozás útján így lett a szó minden földi gyönyörűség jelképe. Megfelelője, a "paradicsom", az óperzsából görög közvetítéssel jutott hozzánk.

"Eden"

Éden

"Edinnu"

Datolyafa
(egyiptomi falfestmény)

Két fa állott az Éden közepén: a tudásé, és az örök életé. A velük rokonságot tartó életfa, világfa motívuma a legkülönbözőbb kultúrákban jelen van. Az egész ókori Keleten gyakoriak a különböző termékenységfa-típusok. Ilyen például a datolya, amelyet szárnyas génuszok poroznak be. A magyarság ősi hitvilágának, a sámánizmusnak hagyománya az égigérő fa, világfa. Mindmáig él a mesékben, mondákban, pásztorok csontfaragványain. A magyar népszokásokból ismert, az életet, a termékenységet jelképező faág, lakodalmi kalács is a világfa, az életfa, a termékenységfa egyik megjelenési formája.

Pásztor kedvesével
(magyar pásztorfaragás)

Szárnyas génusz
(asszír kőfaragás)

V. der Goes:
Az eredendő bűn

Tiziano:
Ádám és Éva

ri patriarchális társadalomban az ember elsődleges tevékenysége a földművelés. A föld termékenységét az ember munkával serkenti. A nő hasonló csak; nem egyenlő a férfival. Mindezen társadalmi körülmények visszfénye a Bibliában is tükröződik.

Egy sajátos nyelvi jelenség utal a Biblia által képviselt szemléletre, a férfi és a nő mélyeséges összetartozására. A héberben az "is" szó férfiembert, az "issah" szó asszonyembert, vagyis nőt jelent. Ennek ellenére a hatnapos teremtéstörténethez képest, ahol Isten megteremti az embert, férfivá és asszonnyá formálja, itt az asszonyt kissé alárendelt szerepben látjuk. Teremtése másodlagos, és elsősorban azért van rá szükség, mert a férfi nem talált magához illő társat, segítőt az állatok között. Arra is fölfigyelhetünk, hogy az egész emberkép más itt, mint a hatnapos teremtéstörténetben. Ott Isten az embert egy csodálatosan berendezett világban helyezi, a teremtés koronájaként. Itt viszont az ember egy kopár és száraz világba születik, s csak később telepít Isten számára kertet a pusztában. A kertet az embernek kell őriznie és művelnie, vagyis nagyjából az időszámítás előtti 8-6. évezred társadalmi viszonyai tükröződnek az elbeszélésben. Ez ugyanis az első földművelő faluközösségek kora. Az újkőkori

P. della Fancesca:
Ádám halála

és italát, éppen mert a haláltól akar megmenekülni. A Biblia szövegének értelmezése nem egyszerű. Hiszen úgy tetszik, az első emberpár halhatatlan, és éppen bűnének büntetése a halál. Másrészt azonban miért akart volna enni az élet fájáról, ha nem az öröklét elnyerésének reményében? Szent Ágoston finom megfogalmazása szerint állapotuk nem a "non posse mori", vagyis a "nem lehetséges meghalni", azaz a halhatatlanság, hanem a "posse non mori", a "lehetséges nem meghalni", azaz halhatatlanság büntelenség esetén.

L. Signorelli
Mózes halála

Kígyó és orosz-
lán harca

Kígyó (mezopotámiai
cseréptöredékek)

Az embert a kígyó csábítja a bűnre. Egyértelműen gonosz, ellenszenves figura. Büntetése a teljes legyőzés, a legmélyebb megalázás: örökké a porban kell csúsznia. - A különböző mítikus hagyományokban a kígyó kétarcú, kétjelentésű kép. Elég utalunk a görög mitológia ismert példájára, a kígyótól megmárt Eurüdikére - ez a halál pólusza - vagy Aszklepiá-dész kígyójára - ez az életé. A kígyó lehet védőisten, mint például

Egyiptomban, ahol éppen ezért hajótestet és fejdíszet mintáztak alakjára. De lehet tengeri szörny, az istenek örök ellensége, mint Leviathan, lehet bukott angyal is. A kígyóról szóló bibliai elbeszélésben a bűn egész pszichológiája benne van. Először kételyt támaszt a felől, hogy jól értették Isten szavát, aztán tagadja a rossz következményeket, aztán az ember nagyraevágására igyekszik hatni. - Ádám és Éva emberek, a nemzéssel és születéssel együtt jár a halál. Valószínűleg ennek az alapvető természeti törvénynek a szimbólumaként jelenik

meg a bibliai történetben a kígyó, amely már korábban is fontos szerepet játszott a kanaáni termékenységi kultuszokban: egyszerre testesítette meg az életet és a halált.

Masaccio:
Kiűzetés

Érdeemes kinek-kinek elgondolkodnia a **bűn** lényegén. Tulajdonképpen mit követett el az ember? Mi a bűne? Talán az, hogy Istenhez mert hasonlónvá válni, azzal, hogy megtanult különbséget tenni jó és rossz között. De hiszen erre korábban is képes volt, különben mi értelme lett volna Isten tiltó szavának? Vagy a nemiség lenne a bűn, ahogyan azt sokan hiszik és mondják? A Biblia szerint bizonyosan nem. Isten kétneműnek teremti az embereket is, az állatokat is, és azt mondja: Szaporodjatok és sokasodjatok. Talán az engedetlenség a bűn? Ezáltal bomlik meg a zavaratosan viszony Isten és ember között, bár az ember nyer is valamit ezáltal: önállóságot, autonómiát. Nagy árat fizet azonban érte: elveszti az Édent, a védelmet, a soha vissza nem kapható teljes biztonságot. Bár sokan éppen az embernek ezt a küzdő, hol elbukó, hol felülkerekedő, önálló létét sokkal emeberibbnek, méltóságteljesebbnek érzik, mint a paradicsomi állapotot. Mégis, a legtöbb mitológiában megvan az elképzelés a vágyott Édenről, az aranykorról, amely valaha létezett, és valamikor talán újra elnyerhető lesz. A legtöbb ember úgy érzi, hogy az Édenből kiűzött ember egyéni életében is létezett Éden: a gyermekkor, s hogy az Édent csak akkor lehet felismerni és vágyani utána, amikor már elveszett. Kérdés, hogy pesszimiztikus-e hát a Biblia. Hiszen - úgy látszik - örökre elzárja előlünk az Édent. Meg vagyunk fosztva, mi emberek egy képességtől: életünk adott pillanatában nem tudjuk felismerni, hogy ez az Éden, vagy itt a hozzá vezető út. Ezt azonban mégsem a Biblia mondja, mert a Bibliában van feloldás: a próféták jóslataiban és az Újszövetségben. A Jézus életéről és haláláról szóló történetek feloldást és feloldozást adnak az embernek.

A DIASOROZAT KÉPEINEK JEGYZÉKE

- 1-13. Török Angéla 13 éves makói iskoláslány rajzai a bibliai elbeszéléshez.
- 14-21. Papp Mária 14 éves makói iskoláslány rajzai a bibliai elbeszéléshez.
- 22-30. Egy francia kódex képsora a bűnbeesés történetéről.
- 31-35. Berry herceg óráskönyvének bűnbeesés-jelenetei.
- 36-42. Cranach: Ádám és Éva az Édenkertben című festményének jelenetei.

KÉRDÉSEK, FELADATOK

I. A diasorozat 1-13. képét Török Angéla (13 éves), a 14-21. képét Papp Mária (14 éves) készítette.

- . Melyik képsor tetszik jobban? Miért?
- . Keress a diasorozatok képeihez idézeteket a bibliai szövegből!
- . Vesd össze a két képsort! Hány és mely mozzanatokat emeltek ki a bibliai történetből? Hol egyeznek? Hol különböznek?
- . Te hány képet készítenél? Mi lenne a képeken? Milyen anyagokat, milyen színeket használnál?

II. Az Éden elvesztésének történetét - általában a bibliai történeteket - sok irodalmi mű, festmény, szobor választotta és választja témájául.

- . Keress ilyen műveket!

Egy többszáz éves francia kódex lapján, egy óráskönyvben és L. Cranach egy festményén is megelevenedik ez az elbeszélés.

- . Melyik képnek mi a célja? A történet megismertetése? Az emberi érzelmek és kapcsolatok ábrázolása? Figyeld meg a kompozíciót! (A jelenetek elrendezése, az alakok nagysága a teljes képhez viszonyítva.) Figyeld meg a szereplők magatartását! (Testtartás, mozgás, gesztus, mimika.)
- . Milyen az egyes képeken az elbeszélő, a lírai és a drámai elemek aránya?

Írta és szerkesztette Boda Edit.

A két rajzsorozat a makói Kun Béla Általános Iskola tanulólainak, Török Angélának és Papp Máriának munkája. Tanáruk Jámborné Balog Tünde.

A fényképeket Székely Péter készítette.

A bibliai szöveget a Szent István Társulat 1982-es biblia-kiadásának nyomán közöljük a Teremtés könyve 2/4b-től a 4. fejezetig.

A bibliai szöveg értelmezésében Dr. Komoróczy Géza, Dr. Nyfri Tamás és Dr. Pákozdy László Márton szakmai tanácsait használtuk fel.

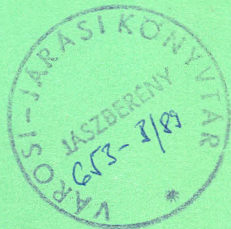

Kiadja az Országos Oktatástechnikai Központ
Felelős kiadó: Genzwein Ferenc
Készült az OOK sokszorosítójában; 1988. december.
Felelős vezető: dr. Bernáth Jenő

AZ ÉDEN ELVESZTÉSE

Egy bibliai elbeszélés tényei és titkai, ahogyan az

- . a Biblia szövegéből,
 - . tudományos magyarázatokból.
 - . gyemekrajzokból,
 - . művészi festményekből
- elénk tárul.

2008 FEBR 08.

31 707 9102

Országos Oktatástechnikai Központ

1988.